

ANTROPOLOG VE FOLKLORDA KARŞILAŞTIRMALI METOT*

Yazan: Alan DUNDES

Çev.: Seval KASIMOĞLU** - Ferya ÇALIŞ**

Redaksiyon: Seval KASIMOĞLU

Hepsi olmasa da akademik disiplinlerin birçoğu doğası ve alanı gereği karşılaştırmalıdır. Karşılaştırmalı kelimesini içeren alanların tipik örnekleri olarak karşılaştırmalı hukuk, karşılaştırmalı din ve karşılaştırmalı edebiyat düşünülebilir, karşılaştırmalı yaklaşımlarını isimlerinde zorunlu olarak ifade etmeleri gerekirmiş gibi. Karşılaştırmalı metodun o ya da bu şeklini gösteren beş yüzden fazla dergi ve monografi serisi resmi başlıklarında karşılaştırmalı kelimesini içerir ve bu metot beşeri bilimlere ek olarak geleneksel doğal ve sosyal bilimlerin büyük bir bölümünü etkiler. Farklı akademik birimlerde kullanılan bütün karşılaştırmalı metotların *karşılaştırmalı* bir çalışmasını yapmak, yararlı bir girişim olabilir, fakat böyle bir çalışma uzun soluklu bir araştırma gerektirecektir.

Farklı karşılaştırmalı metotların incelemesi, karşılaştırmalı disiplinlerin her birinde ısrarla tartışılan benzer problemlerin pek çoğunu belirgin bir şekilde açığa çıkaracaktı. Karşılaştırılan birimin doğası nedir? Karşılaştırma sınırlı veya kontrol edilmiş bir şey midir, yoksa doğada yaygın olarak bulunur mu? Belli bir disipline ait özel bir karşılaştırmalı metot şekli var mıdır?

Antropoloji ve folklor kuralı bozmadılar, her iki bilim dalı da özellikle 19. yüzyılda karşılaştırmalı bir iskeletten yararlandılar. Fakat karşılaştırmalı metodun kullanılışı ve gelişimi antropoloji ve folklorda çok farklı oldu. Folklor, kendi uzlaşılmamış metodolojileri içinde karşı-

laştırmalı metodu *olmazsa olmaz koşul* olarak görmeye sebatla devam ederken; antropoloji karşılaştırmalı metottan saptmaya yöneldi.

Başlangıcında antropoloji açık bir şekilde karşılaştırmalıydı. Eğer Tarihçi Herodotus, antropologların öncüsü olarak düşünülürse, onun Yunan gelenekleriyle komşu halkların geleneklerini karşılaştırmaya olan güçlü ilgisini açığa vurduğu kesindir. Belli bir zamana veya belli bir kişisel çalışmayı antropolojinin başlangıç noktası olarak seçmek, imkânsız değilse bile zordur. Buna bir aday, başyapıtı *Moœurs des sauvages Amériquains, comparées aux moœurs des premiers temps*'de (Amerikan Vahşilerinin Âdetleri: İlk Dönemlerin Âdetleriyle Karşılaştırmalar) (1724) Amerikan yerlilerinin kültürlerini klasik eserlerdekiyle karşılaştırmayı deneyen Cizvit papazı Joseph-François Lafitau (1670-1740) olabilir.¹ Bunlar, Montesquieu ve Voltaire'in yazıları ve etnografik verileri için önceki gezginlerin bilgilerinden yararlanan diğerleri "karşılaştırmalı olmaktan ziyade betimleyici"ydi.² Benzer bir eleştiri Frazer gibi on dokuzuncu yüzyılın sonu ve yirminci yüzyılın ilk dönemlerindeki pek çok derleyici için de yapılabilir. "Bazı tezleri desteklemek için gösterilen örnekler, sonucuna varılabilir ve oldukça sistemsiz bir şekilde amaçlarına ulaşılar."³

Karşılaştırmalı metodu; Tylor, Frazer ve diğerlerinin on dokuzuncu yüzyılın sonundaki entelektüel bağlamda uyguladıkları gibi ele alırsak, bu mantı-

* Alan Dundes, *Folklore Matters* adlı kitabın 57-82 sayfaları arasından alınmıştır.

** Gazi Üniv. Türk Halkbilimi Yüksek Lisans Öğrencisi. seval_2400@yahoo.com – feryacalis@hotmail.com

ğin gerçekte çok da sistemsiz olmadığını görürüz. Burada altı çizilmesi gereken kritik nokta, “*bütün* insanların barbarlık içindeki ilk vahşilikten medeniyetin son durumuna doğru evriliyor veya evrilmiş oldukları” yargısına dayanan doğrusal evrimdir. Çünkü vahşiliğin bütün şekillerinin tamamen aynı olduğu -ve “medeni” İngiliz ve Fransızların atalarının bugünün ilkelerine ve vahşilerine eşit olduğu- (yanlış bir şekilde) düşünüldü. Bu da karşılaştırmalı metoda başvurmak için mükemmel bir istek sağladı. Avrupalı köylüler arasındaki bölük pörçük kalıntılar, günümüz vahşileri arasında hâlâ gözlemlenebilen benzer uygulamaların “orijinal”leriyle dolu şekliyle karşılaştırılabilir ve gerçekte karşılaştırılması gerektiği düşünüldü.

Andrew Lang, 1884’deki *Custom and Myth* (Gelenek ve Mit) (1884) adlı kitabının “Folklorun Metodu” başlıklı birinci bölümünde karşılaştırmalı metodun bu şeklinin mantıklı bir açıklamasını yapar. “Zamanımızda yer alan fakat zamanımızın olmayan düşünceleri, hayatta kalan batıl inançları ve hikâyeleri, eski ırkların benzer fakat maddi olmayan kalıntılarını toplayan ve *karşılaştıran* (vurgu Alan Dundes’a ait) çalışmanın, yani folklorun, bir çalışma şekli vardır.”⁴ Lang’ın ifadesi ile, “Folklor öğrencisinin, Avrupalı köylü sınıfı tarafından hâlâ yeteri derecede kaba bir şekilde tutulan, ilkelerin düşüncelerini, mitlerini ve âdetlerini incelemesine bu şekilde izin verilebilir.”⁵ Folklorun görünüşteki mantıksızlığı, anlaşılır olan ilkel düşüncenin ışığındaki benzer folklorun anlaşılmasıyla açıklanabilir. “Bilmecelerde, deyimlerde, çocuk masallarında ve batıl inançlarda, Avrupa’da yok olan, fakat dünyanın pek çok yerinde varlığını hâlâ devam ettiren düşüncenin bir evresinin kalıntılarını buluyoruz.”⁶ Bu görüş, Lévy- Bruhl’un sonraki girişimlerinde ilkel düşünce veya mantık öncesi olarak adlandırıldığı tanıma yakındır.⁷ Irkçılara ve etnosentrik teoriye göre, ilkel insanlar, Carl Gustav Jung tarafından yirmin-

ci yüzyılın ortalarında ileri sürülmüş bir görüş olan, nedensel mantık (causal logic) sürecindeki düşünceden yoksundular.

Jung, “Çocuk Arketipi’nin Psikolojisi” adlı makalesinde, “İlkel düşüncenin, medenileşmiş düşünceden farklı olduğunu” iddia etti. “...Düşünmek, istemek vb. işlevler henüz ayrıştırılmadı....Örneğin düşünme, ilkelin bilinçli olmadığı durumlarda kendini gösterir. Fakat bu düşünceler *görünürdür*. İlkel, düşündüğünü iddia edemez, daha çok içinde bir şeyler düşünür.”⁸

Karşılaştırmalı metodun bu ve diğer türleri, sözde ilkel insanlarla hiç ya da çok az bağlantı kurmuş on dokuzuncu yüzyıl masa başı teorisyenleri tarafından formüle edildi. Özenli alan çalışmasının başlangıcı, oldukça spekülatif benzer karşılaştırmalı düşünceleri başarısızlığa uğrattı. (Birkaç istisnadan biri, hem Fas’da yoğun alan çalışması yapan hem de ayrıntılı bir şekilde karşılaştırmalı kütüphane araştırmaları yapan Finli antropolog Westermarck’dı.)⁹ 1896’daki “Antropolojide Karşılaştırmalı Metodun Sınırlılıkları” makalesinde Franz Boas; Tylor, Lang ve diğerleri tarafından benimsenmiş fakat daha sonra çürütülmüş olan doğrusal evrim teorisini tartıştı.

Doğrusal evrim teorisi, insanların gelişimlerinin tek tarihini keşfetmek için aynı etnik olgunun her yerde aynı şekilde geliştiği şeklinde bir çıkarımda bulunan ve dünyanın çeşitli bölümlerinden benzer kültürel olguları karşılaştıran antropolojik araştırma sayesinde açıkça anlaşılmalıydı. Buna benzer hiçbir kanıt verilmediği için yeni metodun iddiasındaki kusur burada yatmaktadır. Hatta en üstünlük bir gözden geçirme bile aynı olgunun çok farklı şekilde gelişebileceğini gösterir.¹⁰

Totemler, geometrik tasarımlar ve maskelerin kullanımı farklı kaynaklardan geliştirilmiş olabileceği için, onlara evrensel gözleyle bakılamaz. Boas’ın açıkça belirttiği gibi, “genişletilmiş karşılaştırmalar yapılmadan önce, malzemenin karşılaştırılabilirliği kanıtlanmalıdır.”¹¹

Boas, müstakil kültürlerin tarihi ve derinlemesine çalışmalarının, karşılaştırmalı çalışmalardan önce gelmek zorunda olduğunda ısrar etti. “Karşılaştırmalı metot” a karşı desteklediği “tarihsel metot” u karşılaştırarak, tarihsel metodu tümevarımsal, deneysel avantajlarını, “karşılaştırmalı metot” un içerdiği “olguyu dar boğazlı bir kabın içine girmeye zorlama” sürecine tercih edebileceğini hissetti. “Karşılaştırmalı metot, bu metodun lehindeki bütün yazılanlara ve söylenenlere rağmen, belli sonuçlarda son derece yarasızdır”¹² şeklinde bir sonuca vardı.

Ayrıca, Boas, doğrusal evrimciler tarafından savunulan karşılaştırmalı metot şekline güçlü karşı çıkışına rağmen, kendi araştırmalarında, özellikle folklorik verilerle ilgili olanlarında, karşılaştırmalı metottan hiç vazgeçmedi. O, Fin metodunun olmazsa olmaz tekniklerini benimsememesine rağmen, Kuzey Batı sahillerindeki Amerikan yerlilerin mitlerine ve hikâyelerine yaklaşımında inatla karşılaştırmacıydı. Teorik eğilimi, Fin metodunun kurucularınkine gerçekten çok benziyordu. Anlatıların paralelliklerini açıklamak için poligenetik bağımsız yaratımdan ziyade monogenesis ve yayılmayı değişmez bir şekilde gerçek saydı. 1895’te Amerikan Folklor Derneği’nin bir toplantısında sunduğu “Yerlilerin Mitolojilerindeki Gelişme: Kuzey Pasifik Kıyılarının Mitolojilerinin Gelişmesine Dayalı Bir Çalışma” da, Boas karşılaştırmalı ilkesini şöyle dile getirdi:

Belli bir bölgenin bütün kabilelerinin masallarının ve mitlerinin bir koleksiyonuna sahip olsak ve daha sonra herhangi bir seçilmiş kabileyle ortaklıkları olan her bir kabilenin bütün koleksiyonlarının vakalarının sayılarını tablolaştırarak, ortaklıkların sayısı, henüz başlangıç düzeyinde ilişkileri olan iki kabilede daha geniş olacak ve birbirleriyle yaşayanlarda daha yakın olacaktır. Bunu, Kuzey Pasifik kıyılarından toplanan materyallerin çizelgesinde gözlemledik. Genel olarak,

daha yakın yaşayan halklar, ortak unsurların sayısında fazlalık; daha uzak yaşayan halklar, bu sayıdaki azlık demek.¹³

Boas, karşılaştırmalı yaklaşımını sürdürdü. Boas, belki de en önemli çalışması *Tsimshian Mythology*’de, 1916 yılında yayımlandı, üç yüz sayfadan fazla olan genişletilmiş bir bölümü de içeren beş yüz sayfalık Tsimshian mitlerini ve hikâyelerini sunduktan sonra bu bölüme “Tsimshian Mitolojisinin Karşılaştırmalı Çalışması”¹⁴ adını verdi. Benzer şekilde, 1935’deki *Kwakiutl Culture as Reflected in Mythology* adlı kitabını, kendi mitolojilerinin temeli üzerine iki halkın görüntülerini karşılaştıran ilk çalışmalardan biri olan “Kwakiutl ve Tsimshian Mitolojilerinde Kültürel Yansımalar ve Üslup Mukayesesi” adlı bölüme bitirdi.¹⁵

Boas’ın karşılaştırmalı metot kullanımının katı bir biçimde sınırlı olduğu örneğin, yalnızca iki kabile veya iki halk örneklerine hapsedildiği vurgulanmalıdır. Bu kontrollü karşılaştırma fikri antropolojik çevrelerde rağbet görüyordu. Örneğin, Fred Eggan “benim kendi tercihim, küçük ölçekli karşılaştırma ve emniyetli olmak için mümkün olduğu kadar karşılaştırma çatısını kontrol altında tutarak karşılaştırmalı metottan yararlanmaktır.”¹⁶ Sınırlı veya küçük ölçekli karşılaştırmalı çalışmalar için böyle bir istek başkaları tarafından da tekrarlandı.¹⁷ Boas’ın yetenekli öğrencilerinden biri olan Herskovits, karşılaştırmalı çalışmaları sınırlamanın bir yolunun da “belirli bir tarihi akış içindeki” kültürleri karşılaştırmak olduğunu ileri sürdü.¹⁸ Bu, hiç kuşkusuz Herskovits’in Yeni Dünyadaki Afro-Amerikan ürünlerle (folkloru içeren) Afrikalılarınkini karşılaştırmaya olan özel ilgisinden dolayı idi.

Sınırlı karşılaştırmalı çalışmalar fikri, geniş çaplı kültürler arası karşılaştırmalar konusuna cidden yönelme de, metodolojik olarak mantıklıdır. Karşılaştırmalı antropolojinin herhangi bir türündeki en ciddi engellerden biri, “aralarında karşılaştırmının yapıldığı birim-

lerin doğası” konusundaki uyum eksikliği sorunuymdu.¹⁹ Karşılaştırmalı birimler için en iyi örnek doğa bilimlerinde açığa çıkar, ancak sorun, antropolojideki “gelin parası” veya “patrilineal (baba soylu) nesil” gibi birimlerin, doğa bilimciler tarafından kullanılan atomlar ve genler gibi birimler kadar kesin olmamasından kaynaklanmaktadır.²⁰ Herskovits’in de belirttiği gibi, “Her şeyden önce, neyi karşılaştırdığımızı sorabiliriz.”²¹

Kültürün iki veya daha fazla unsuru arasında kültürler arası ilişkiler bulmaya çalışmak için ilk ve en yaratıcı girişimlerden biri E. B. Tylor tarafından yapıldı. Ashında Tylor, “yapıştırma” olarak adlandırdığı karşılıklı ilişkilerle ilgili araştırmalar ile karşılaştırmalı metodun evrimsel şeklini birleştirdi. 1889 yılında yayımladığı, “Kurumların Gelişiminin Araştırılma Metodu Üzerine: Evlilik ve Soy Kurallarına Uygulama” adlı önemli bir bildirisinde Tylor, istatistikler kullanılarak, anasoylu toplumdan babasoylu topluma varsayımsal evrimsel değişme ile ilişkilendirilen couvade geleneği (Anarkekilliğe yakın ve cinsiyete dayalı sosyal farklılıkların belirgin olmadığı toplumlarda görülen bir gelenektir. Annenin hamileliği boyunca uyguladığı kısıtlamaları baba da uygular ve doğum anında anne nasıl davranıyorsa o da öyle davranır.) ve evlilik sonrası ikamet örüntüleriyle ilişkilendirilen kaçınma davranışı gibi diğer şeyleri göstermeyi denedi.²² Bu yenilik getiren bildiri, bazı bilim adamları tarafından antropolojide karşılaştırmalı metodun başlangıcı olarak kabul edilmiştir.²³ Tylor’un bildirisini sunmasının akabinde çıkan tartışmada, daha sonra Antropoloji Kurumu Başkanı olan Francis Galton, önemli bir metodolojik sorunu ortaya çıkardı. Galton, “birlikte karşılaştırılan ırkların ve kabilelerin bağımsız olan geleneklerinin karşılaştırılmasının, Tylor’un yargıları için kanıt olması arzu edilirdi. Kabilelerin bazıları ortak bir kaynaktan çıkmış olduklarından, aynı kökenin benzer kopyaları olabilirlerdi.”²⁴

Kaynak eleştirilerinden biri Tylor’un gerçekte kaç tane bağımsız karşılıklı ilişkilerden bahsettiği idi?²⁵ Karşıt kültürel karşılıklı ilişkilerin bir serisi olarak ortada görünen şey, gerçekte sadece tek bir karşılıklı ilişkinin bir örneği olabilir. Galton’un düşünceleri, antropolojideki istatistiksel karşılaştırmalı çalışmaların seyri üzerinde muazzam engelleyici bir etkiye sahip olmuştur ve hatta bu düşünceleri “Galton’un problemi” şeklinde etiketlenilerek konumu yükseltilmiştir. Belki de bu, bilim dünyası üzerinde kesin bir etkiye sahip olan resmi bir bildirisinin sunumunu takip eden özel, tutarsız düşüncelerin birkaç kayıtlı örneğinden biridir.²⁶

Müstakil etnografya çalışmaları yazıldıkça, tam bir karşılaştırmalı kültürler arası araştırmada bilinen her kültürü ve her halkı içine almanın neredeyse imkânsız olduğu ortaya çıktı. Onun yerine, alternatif bir strateji, farklı kültürlerden rasgele seçilen örnekleri kullanmaktı. Bu program, 1930’ların sonunda “İnsan İlişkileri Alan Dosyaları”(HRAF)’nın yaratımı ile kolaylaştırıldı. Fakat HRAF’ın ilham verici çalışmaları asla antropolojinin temel görüşü olmadı.²⁷ Onun yerine, sosyal ve kültürel antropologlar; kültürel göreliliğe başvurarak ve onun etkisiyle, müstakil kültürler üzerindeki derinlemesine çalışmalarına devam etmeyi seçtiler. Karşılaştırmalı edebî “masa başı” araştırmalarından alan araştırmalarına olan bu değişim, yirminci yüzyıl sosyal antropolojisinin en önemli hareketlerinden biri oldu.²⁸

Sonuç, önemli antropologların ev sahipliğiyle antropolojide karşılaştırmalı metodu desteklediklerini söyleyen bir makaleler serisine rağmen, karşılaştırmalı metodun, yirminci yüzyılın ortalarında, özellikle 1950’lerde, antropologların çoğu tarafından gerçekten terk edildiğidir.²⁹ Boas, mitolojik metinlerinin olası paralellere en azından gönderme yapmayı kesmemiş olmasına karşın, onu takip eden pek çok antropolog karşılaştırmalı

metodu ya hiç önemsemediler ya da çok az önem verdiler. Örneğin, Geertz bir Babilense horoz dövüşü üzerine bir inceleme yazmıştı, fakat diğer kültürlerdeki horoz dövüşleri üzerinde çalışan bilim adamlarına hiç gönderme yapmamıştı.³⁰ Beidelman, anasoylu dinamiklerin bir modeli olarak Kuzey Afrika'dan bir Kaguru halk masalı inceler.³¹ Bir sonraki makalesindeki bir notta, "bu (önceki çalışma) yayımlandığından beri, Werner'in oldukça benzer bir masalı yayımladığı dikkatimi çekti."³² Aslında, Beidelman'ın çalıştığı Kaguru masalı, standart bir Afrikalı masal tipi örneğidir. Bu masal tipi (yani, motif K 231.1.1. "Kıtıktaki Fedakâr Aile Üyelerinin Karşılıklı Anlaşması") Beidelman'ın bilgi sahasının açıkça ötesindedir. *Motif Index'e* basit, üstünkörü bir bakış, bir düzine veya daha fazla ek metinlere göndermelerin görülmesini sağlayabilirdi. Bu masalın yüzden fazla versiyonu basımdadır ve coğrafi yayılma Hindistan'dan Yeni Dünya Afro-Amerikan geleneklerine doğru ilerler, buna rağmen belgelenmiş metinlerin büyük bir kısmı Sahra çölünün güneyinden gelmektedir. Halkbilimciler tarafından kullanılan, standart karşılaştırmalı yöntemdeki Beidelman'ın bilgisizliği ne yazık ki farklı bir şey değildi.³³

Bir halk masalını (veya diğer folklorik ürünleri) verili bir bağlamda, öyle olmadığı halde, eşsizmiş gibi analiz etmek daima bir hatadır. Standart bir masal tipi olan Kaguru versiyonu üzerine Beidelman'ın düşünceleri muhakkak yanlış değildir, fakat aynı masal babasoylu bir toplumda bulunsaydı, bu hikâyenin Kaguru anasoyluluğundan kaynaklanan insanlar arası ilişkilerin baskılarına tuhaf bir yanıt olarak ortaya çıktığına dair yaptığı bütün tartışmaları zayıflatacaktı. Kendi sınırlı coğrafi veya kültürel bölgelerinde kaynak kişiden topladıkları masalları adamsendeci bir tavırla ele alan antropologlar, korkunç acemilikler ve yanlış analizler yapma riskini her zaman için taşırlar.

Antropologların hakkında çok az şey bildiği, folklorcular tarafından geliştirilen karşılaştırmalı metot nedir? İlk dönem folklor çalışmalarından, karşılaştırmacı olmadan gerçek bir folklorcu olunmasının mümkün olamayacağı anlaşılmaktaydı. On dokuzuncu yüzyılın ilk on yılında, Grimm kardeşler, topladıkları masalları diğer ülkelerdekilerle yakın benzerliklere sahip olduğunu keşfettiler. Tarihsel olarak ilişkili dillerin aynı kökenli sözlüksel parçalar ve paralel söz dizimsel yapılarla aynı kökenli olarak gösterilmesi gibi, halk masalları ve diğer folklor türleri de, kalıtımsal/tarihsel ortak özelliklerini ispat etmek için aynı kökenli gösterilmesi olabildi.

On dokuzuncu yüzyıldaki hakim entelektüel paradigma, geçmişin tarihsel yeniden inşasıydı. Sonradan ortaya çıkan Hint-Avrupa dillerinden gelen varsayımsal orijinal dilin yeniden inşası için yapılan bütün inatçı girişimler, folklorcular için bir esin kaynağı oldu.³⁴ Varsayımsal bir ön Hint-Avrupa dili olabileceği gibi, Hint-Avrupalı insanlar arasında bulunan herhangi bir mit için varsayımsal bir ön veya *ilk biçim* (Ur-form) olduğu düşünülebilirdi. Kullanılan metodoloji, özünde açıkça karşılaştırmalıydı. Mümkün olduğu kadar farklı kültürlerden, mümkün olduğu kadar çok mit (veya herhangi bir tür) versiyonları karşılaştırıldı. Antropolojide daha sonra zaman-mekân hipotezi olarak etiketlendirilecek yaklaşıma göre, daha yaygın olan mitin (veya bir mitin içerdiği bir özellik) daha eski olduğu varsayılyordu. Böylece *coğrafi* yayılma, zamanın (belgelenmiş bir gerçekten ziyade büyük ölçüde kanıtlanmamış bir çıkarım olarak kalmasına rağmen³⁵) önemli bir kriteri olarak anlaşıldı. Üstelik tarihi kayıt sık sık yararlı olduğunu kanıtladı. Bir mitin herhangi bir edebî versiyonu veya ilk yazılı versiyonları, mitin tarihlendirilmesi için kesin olmayan *bir tarih* sağlayabilirdi. Bu yüzden günümüz sağlıklı metinlerin varlığı, varsayılan atadan kalma şekil için *tarihsel* temele izin ver-

di. Belli bir mitin varsayımsal ilk şeklini veya çıkış noktasını belirlemek için tarihî ve coğrafi kriterlerin birleşmesi, sonunda “Tarihî-Coğrafi” olarak adlandırılan bir metodun ortaya çıkmasına neden oldu.

Halkbiliminde son adıyla Fin metodunun merkeziliği, çoğu folklorcu tarafından benimsenen karşılaştırmalı metodun standart versiyonunu geliştirmesiyle tanınan Kaarle Krohn (1863–1933) tarafından yayımlanan üç yayının başlıklarının basit bir gözden geçirilmesiyle açığa çıkar. Krohn, 1889’da Paris’te Congrès International des Traditions Populaires (Uluslararası Popüler Gelenekler Kongresi)’de bir bildiri sundu. Kongrenin tutanaklarında Krohn’nun bildirisi “La methode de M. Jules Krohn”(Julius Krohn Metodu) olarak adlandırıldı.³⁶ Krohn, konuşmasına, Kalevala şiirinin karşılaştırmalı incelemesini içeren babası Julius Krohn’un büyük çalışmasından (1835-1888) söz ederek başladı. Kaarle Krohn, aynı metodu Paris konferansından iki yıl önce 1887’de Helsinki Üniversitesi’nde savunduğu doktora tezi için halk masallarına uygulamıştı. Krohn yayımlanmış olan tezinin (1888) önsözünde, şunu özel olarak belirtmiştir: “Sonuç olarak ben, araştırma metodumun babam Profesör Julius Krohn’un Kalevala ve bütün folklor çalışmalarında kullandığı ve gidilecek tek doğru yol olan tarihî-coğrafi metod olduğunu belirtmek istiyorum”³⁷

31 Ocak 1909’da verdiği bir konferansta, Krohn metodun adını yeniden koydu. 1910’da yayımlanan bildiri “Über die finnische folklorische Methode” adını taşıyordu.³⁸ Böylece babasının ilk metodu, “Fin” metodu haline gelmişti. Fakat 1907’de Krohn (İsveç’ten von Sydow, Almanya’dan Bolte, Danimarka’dan Olrik ile) Folklor Fellows’u düzenlemeye yardımcı oluyordu ve bakış açısı da gittikçe uluslararası olmaya başlamıştı. Ünlü kariyerinin sonuna doğru, Kaarle Krohn karşılaştırmalı metod içerisindeki temel prensipleri açıklayan bir okuma kitabı yayımladı. 1924’te Norwegian Institutet

for Sammenlignende Kulturforskning’de davetli olarak verdiği konferanslardan oluşan bu eser, 1926’da *Die folkloristische Arbeitsmethode, begründet von Julius und weitergeführt von nordischen Forschern* adıyla yayımlandı.³⁹ Eserin “Eine folkloristische Arbeitsmethode” değil, “Die folkloristische Arbeitsmethode” başlığını taşıdığı da belirtilmelidir. Böylece evrim tamamlandı. 1889’da sunduğu babasının metodundan, 1909 yılında Fin metoduna ve şimdi bizim sahip olduğumuz folkloristik metoda! Başka bir ifadeyle Krohn ve öğrencileri, özellikle de Aarne, tarafından geliştirilen karşılaştırmalı metodun en önemli ögesi olarak günümüze gelmiştir. Bundan dolayı Honko, “Halk Anlatısı Araştırmalarında Metodlar: Metodların Durumu ve Geleceği” (1979–1980) incelemesine karşılaştırmalı metodu yeni bir gözden geçirmeyle bağlar.⁴⁰

Honko, “Bu metot, on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde, baba oğul Julius ve Kaarle Krohn’nun çalışmaları sayesinde *Finlandiya’da ortaya çıkmıştır...* ve ‘tarihî-coğrafi’ ya da ‘Fin metodu’ olarak adlandırılmıştır.” Bu, aşırı milliyetçilik coşkularının bir örneği olabilir.⁴¹ Karşılaştırmalı Metot, yalnızca Finlandiya’da ortaya çıkmamıştı. Bu metot, çeşitli disiplinlere ait olan büyük entelektüel hareketin bir parçasıydı. Örneğin Grimm’ler, karşılaştırmalı filolojiyle olduğu kadar karşılaştırmalı mitolojiyle de çok ilgilendiler. Belki de, karşılaştırmalı anatominin popülerliği ile Cuvier’in araştırmaları ve diğerleri, Jacob Grimm’in karşılaştırmacılığına ilham verdi.⁴² Örneğin Max Müller, 1856’da karşılaştırmalı metod üzerine kapsamlı bir makale yayımladı. “Halkbilim Çalışmalarında Fin Metodunun Öncüleri”nde Archer Taylor, Danimarkalı bilim adamı Svend Grundtving’in 1853’te yayımlanmaya başlayan Danimarka baladlarının dikkate değer derlemelerinde karşılaştırmalı yaklaşımın kullanıldığına dikkat çekerek, Fin metodunun içerdigi prensiplerin Krohnlardan önce kullanıldığını iddia etti.⁴³ Taylor, “Fin metodu,

bu yüzden başka bir yerde önceden kullanılan bir prosedürdür ve eğer Finli bilim adamları tarafından formüle edilmemiş olsaydı, Fransa'da ve Almanya'da er-geç formüle edilecekti. Sistemleştirmenin kendisi o kadar önemliydi ki, metodun adını Fin olarak istemeyerek verecektik."⁴⁴ Krohnlar tarafından uygulanan karşılaştırmalı metot, Astrid Lunding'in "Kopenhag Halk Masalı Koleksiyonunda Masal Sistemi"nden kısmen esinlenmiş olan Aarne'nin masal tipleri indeksinin ilk formülüne olduğu gibi, Grundtvig'in çabalarının bir yansıması olan ilk çalışmalarına da bir şeyler borçlu olabilir. Lunding'in çizelgesi, bütün bunlardan sonra FFC no. 2 olarak yayımlandı. Aarne'nin *Verzeichnis der Märchentypen*'i öncelikli bir indeks olabilen veya olamayan FFC no. 3 olarak yayımlandı.

Millet folkloruna olan erken dönem bilimsel ilgiye öncülük eden belki de Finlandiya'daki aynı derecede güçlü milliyetçilik duygularından, "Fin" metodu olarak adlandırılan standart karşılaştırmalı metodun arıtılmasında (örneğin stemma yazmalarının araştırmasında kullanıldı) ısrar eden Finli bilim adamları kısmen sorumluydu. Bu bağlamda, Fin metodunu eleştirenlerin İsveç ve Rusya'dan bilim adamları olması sadece tesadüf olabilir mi? Veya bu Finlilerin milliyetçiliğine anlaşılabilir bir tepki miydi? Von Sydow özellikle tahrip ediciydi: "Fin okulu en büyük bölüm için parçaları çalışmaktan memnunken, geleneğin yaşamı onlardan kaçtı ve yerine gerçekle ilgisi olmayan havada asılı kalan gerçekler inşa ettiler. Böylece, bu kadar zahmetlice üretilmiş monografiler son aşamada bir hata olarak düşünüldüler."⁴⁵ Von Sydow aynı doğrultuda devam eder: "Araştırmalarımızı kuru ve cansız özetler üzerine değil, geleneğin yaşam ve yasaları üzerine inşa etmeliyiz. Kuru cansız kemikler giyen araştırmanın bedeni, yaşayan gerçekle bağlantısızdır, ölüdür ve bu yüzden de değersizdir."⁴⁶

Birleşik devletlerde, Finlandiyalı

metodun kahramanları Archer Taylor ve Stith Thompson'dur. Taylor bu metodu özellikle Avrupa'nın folklor verilerine uygularken, Thompson biraz daha yaratıcıydı. Bu metodu Amerika yerlilerin halk masalları çalışmalarında kullanmaları için öğrencilerini teşvik etti. 1953'teki "Yıldız Koca" (Star Husband) masalı (öğrencisi Edith Gore Campbell tarafından yapılan 1931'deki bir yüksek lisans tezinden gelişen)⁴⁷ araştırmasında Thompson özellikle tamamen sözlü olan bir masala ele almanın avantajlarından bahsediyordu. Avrupa masal çalışmalarında, sözlü hikâyeler üzerine yazılı versiyonların edebi etkisi kaçınılmaz bir problemdi. Bu sorun, sözlü gelenekten toplanan Amerikalı yerlilerinin versiyonundaki bir masal tipinin kullanılmasıyla tamamen halledildi. Amerikalı antropologlar, Amerikan yerlilerinin masalları üzerine arada sırada yaptıkları gözlemlerde Fin metoduna hiç önem vermezken, Thompson ve öğrencileri (örneğin, 1959'da Van Winkle⁴⁸) bu Avrupa metodolojisini Amerikan yerlilerinin ürünlerine uyguladı. Bu arada ben, yapılan çalışmaların sadece basılmamış tezler veya ödevler olarak kalmalarından dolayı, Amerikan yerlilerinin masalları üzerine yapılan Fin metodu çalışmalarının çoğunun (hatta hiçbirinin) Avrupalı folklorcular tarafından tartışıldığına inanmıyorum.

Thompson kibar bir şekilde, folklorla ilgilenen antropologların Fin metodunun yerleşmiş tekniklerini kullanmayı reddettikleri gerçeğine dikkat çekti. Thompson tarafından çalışılmış olan "Yıldız Koca" masalı, Amerika yerlilerinin folkloru üzerinde büyük uzmanlığa sahip olan Boas'ın tanınmış öğrencisi, Gladys Reichard tarafından karşılaştırmalı olarak incelendi. Thompson, Reichard'ın "burada kullandığı metodun bir dereceye kadar farklı olduğunu" söyler.⁴⁹ 1921'deki "Mitlerin Yayılımı ve Edebi tipler" adlı bir makalesinde Reichard "Yıldız Koca, Lodge-Boy ve Thrown Away ve Earthdiver"i inceledi. "Özellik" terimini kullanmamış olmasına

rağmen, Yıldız Koca Masalı'nın 51 versiyonunun temelleri üzerine, masalı sekiz özelliğe (A-H) ayırdı. O, "epizot" terimini tercih etti. İlk özellik, (A) Koca için dilekte bulunmak, (1) Her kız için yıldız ve (2) Bir kız için yıldız olarak kendi içinde tekrar bölünür. "Yıldız Koca"nın 29 versiyonu Koasati A1B1E2F2 gibi bileşen epizotlarına ayrılır. Bu not etme şekli, Fin metodu ile açıkça benzerdir. Thompson 1953'te, külliyyatı için 86 versiyon kullandı ve 14 özelliğe (A-N) sahipti. "Yıldız Koca masasının aşağıdaki temel elemanları içerdiğini söyleyebiliriz" diyerek Reichard masanın normal bir şeklini önerebildi: (1) Bir koca için dilekte bulunmak, (2) Gökyüzüne çıkış, (3) Tabu ve onun bozulması, (4) Oğlun doğuşu, (5) Dünyaya iniş, (6) Annenin Ölümü.⁵⁰ Reichard, ayrıca masalı Tip I, Tip II, Tip III şeklinde adlandırdığı üç farklı sınıfa ayırdı. Biz, bunları muhtemelen Fin metodunun tabiriyle alt tipler olarak değerlendirebiliriz. Thompson, 6 tip (Reichard'ın üç tipine karşı çıkararak) saptar, fakat özellikle Thompson'un temel masalı Tip I, Reichard'ın Tip I "Yıldız Koca Kompleksi"ne uygundur. Bundan başka, onun "The Porcupine Redaction"u Reichard'ın Tip II'si "Star Husband Complex Plus Adventures of Star Boy"una yakındır, bu hikayenin özeti şöyle başlar: "Kutsal bir koca isteyen kız, bir kirpi tarafından gökyüzüne çekilir..."⁵¹

Buradaki amaç, aynı masalın iki farklı karşılaştırılmış çalışmasını karşılaştırmak değil, bundan ziyade Reichard'ın 1921'deki karşılaştırmalı çalışmasını gerçekleştirmek için Fin metodunu neredeyse yeniden yarattığını göstermektir. Bu çalışma, Kuzey Amerika kıtasındaki müstakil yayılım örüntüleri hakkında yaklaşık bir fikir vermek için üç Yıldız-Koca tipinin bir haritasını bile içerir. Reichard'ın Fin metodundan haberdar olduğunu gösteren kesin bir kanıt yoktur. Bu çalışma, Fin metoduna benzeyen bir metodu kullanmış olan herhangi bir antropologun çalışmasına yakındır. Bu çalışma, (1) Karşılaştırmalı çalışma-

larla ilgilenen antropologların, Finliler ve diğerleri tarafından sunulan arıtılmış bir bilgiden yararlanabileceklerini (2) Karşılaştırmalı folklorcular tarafından kullanılan standart metodları sonra –ve şimdi görmezden gelerek çalıştıklarını gözler önüne serdi.

Hatırlatmak gerekirse, Reichard'ın 1921'deki çalışması ile Thompson'ın 1953'teki makalesini karşılaştırmanın çok haksızca olabileceğini kabul etmeliyiz. Tarihi coğrafi metot hakkında Thompson'ın 1921'de ne kadar şey bildiği de tam belli değildir. Thompson, Harvard'da Amerikan yerlilerinin sözlü geleneğinde bulunan Avrupa masal tiplerinin bir envanterini içeren doktora tezini tamamladığı 1914'de Aarne'nin masal tip indeksi hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Aarne'nin öncü çalışmasının yayımlanmasından yaklaşık 10 yıl sonra 1919'da, Thompson tezinin *European Tales among the North American Indians* adındaki yayımlanmış versiyonunda da tip indeksine hiçbir gönderme yoktu. Bu *Index* Thompson'a çok büyük yararlar sağlayabilirdi. Böylelikle, O, Amerikan yerlilerinin sözlü geleneklerinden bir versiyonu tanıtmadan önce, her bir Avrupa masalının bir özetini oldukça saçma bir teknikle anlatmaktan zevk aldı. Aarne'nin numaralarıyla, ilgili Avrupa masalarına gönderme yapılması daha kolay olabilirdi. Bu olurken, Thompson, yayımlanmamış otobiyografisi "Folklorcunun İlerleyişi"nde önceki masal tip indeksi hakkındaki bilgisizliğini doğruladı. 1920 yazının sonlarında, Maine Üniversitesi'nde sınırlı bir öğretim yolunda iken, Harvard'daki Widener kütüphanesini kısmen ziyaret etmek için Cambridge'de iki hafta geçirdi:

Bulduğum yeni kitaplar arasında biri, geleceğimde başlıca önemli olmuş bir kitaptı. Bu Asya ve Avrupa geleneğindeki masaların temel bir sınıflaması olan Antti Aarne'nin *Verzeichnis der Märchentypen*'i idi. Tezim üzerinde çalışırken buna sahip olmak için neler verirdim! Kitap 1910 yılında yayımlanmıştı,

fakat açıkça Amerikalı bilim adamlarının dikkatini çekmemiştir. Bu kitap benim için öylesine önemliydi ki, onu bir süreliğine ödünç aldım. Daha sonra hemen her şeyin el yazması bir özetini yaptım.⁵²

Aslında bu kitap, Amerikalı bilim adamları tarafından fark edilmişti. Cornell Üniversitesi'nden uluslararası halk masallarının ilk büyük Amerikalı öğrencisi olan T. F. Crane, Krohn ve Aarne'nin çalışmalarını biliyordu. Crane, 1916'da FFC'nin ilk 21'ine göz attı.⁵³

Tipin folkloristik kavrayışının karşılaştırmalı metotla ilgisinin çok önemli olduğu ortaya çıktı. "Karşılaştırma" kelimesi tam olarak, "eşit" veya "benzer" unsurları bir araya getirmeye gönderme yapar. Bununla kastedilen "karşılaştırılabilir" unsurların karşılaştırılmasıdır. Farklılıklar değil, benzerlikler araştırılmış veya farz edilmiştir. "Karşıtlık" sözcüğü farklılıkları ima eder ve bu günümüzde bir öğrenciden iki eleman arasındaki "karşılaştırma ve karşıtlık" istediğimizde benzerlikleri ve farklılıkları bulmasının nedeni budur. Şayet karşılaştırma metodu "benzeri" unsurları incelemek için tasarlanmışsa, sürekli olarak "ne kadar benzer benzerdir?" sorusu ortaya çıkar. Kabaca -yapı ya da içerik olarak - yakın olduğu şeklindeki belirsiz yaklaşımla karşılaştırılan folklorik ürünler benzer miydi? Ya da birbiriyle ilişkili olduğu varsayılan ürünler tarihi ve genetik açıdan mı birbirleriyle ilişkilidiler?

Genel olarak söylemek gerekirse, antropolojide tip kavramı mutlak suretle aynı soy ve kökten gelmiş olduğu düşüncesine dayanmaz. Bu sayede bir antropolog sosyal bir organizasyon veya aile yapısı tipinden bahsedebilir. Bir antropolog, bundan dolayı anasoylu ve babasoylu sosyal organizasyon örneklerini karşılaştırabilir. Fakat benzer organizasyon "tiplerine" sahip halkların tarihi açıdan ilişkili olduklarını farzetmeden bunu yapabilir. Burada, aynı soydan gelme olmaksızın karşılaştırma yapılmıştır.⁵⁴

Bunun aksine, folklorcuların çok bü-

yük bir kısmı, tip kavramından farklı bir şeyi algılamaktadır. Masal tipinin belki de en etkili tanımı, 1939 yılında Macar halkbilimci Hans Honti tarafından kaleme alınmıştır. Honti, masal tipine bir birim olarak bakmanın üç olası yolunun bulunduğuna işaret etmektedir. İlk olarak, masal tipi bir dizi motifi birbirine bağlar. İkinci olarak masal tipi, diğer masal tiplerinden farklı olarak müstakil bir varlığa sahiptir. Üçüncü olarak, masal tipi, varyant adı verilen pek çok farklı biçimde ortaya çıkar.⁵⁵ Dolayısıyla bir masal tipi belirli, teşhis edilebilir nitelikte bir hikâye konusunun versiyonlarını veya görünümünü içerir. Aarne-Thompson'un 510A olarak adlandırdığı bir masal tipi olan Cinderella, yine Aarne-Thompson'un 333 olarak numaralandığı Little Red Riding Hood masalından farklı, özel bir masaldır. Antropologların, umutsuz bir kadın kahramanın kendisine bir eş bulmasının anlatıldığı yerli Amerikan masallarına gönderme yapmak için "Cinderella"yı dikkatsizce kullanmalarına karşın, folklorcular bu masalı 510A masal tipinin versiyonları hariç hiçbir masal tipi için kullanmadılar.

Folklorcular için karşılaştırmalı metot, normal olarak aynı kökten gelen materyallerin araştırıldığı varsayar. Kaarle Krohn, "temel bir formun yeniden yapılandırılmasında, karşılaştırılan varyantların tamamının, bir ana forma dayandığı varsayılmalıdır" şeklinde bir ifade kullanarak "kimlik" tartışmasına başladığında bu durumu son derece açık bir şekilde ortaya koymuştur.⁵⁶ Doğrusunu söylemek gerekirse, folklorcu Heda Jason, masal tipi kavramı ile ilgili bir tartışmasında "Alanda anlatılan metinler arasında herhangi bir genetik bağlantı olması gerekmez" şeklinde bir iddiada bulunmuştur,⁵⁷ fakat bu profesyonel folklorcuların büyük bir çoğunluğunun bakış açısı değildir. Fin metodundaki aynı kökten gelme konusundaki faraziye, monogenesis lehindeki bir ön yargı ile ilişkilidir. Krohn bu konu üzerinde bir kez daha

kesindir: “Her varyantın sayısız bölgede birbirinden ayrı oluşturulmuş olması anlamına gelen polygenesis en uç deyişle imkânsızdır.⁵⁸ Buna karşılık, “bununla her bir müstakil formun belirli bir yerde ortaya çıktığı varsayılmalıdır.”⁵⁹

Genetik olan ve olmayan tipler veya aynı kökten gelen ve gelmeyen tipler arasındaki ayırım, folklorcular ve antropologlar tarafından kullanılan karşılaştırma metodunu ayırmada çok önemlidir. Fin metodu, aynı kökten gelen belirli bir masal tipinin, türkünün veya atasözünün varyantları gibi paralel metinlerin incelenmesi için tasarlanmıştır. Antropologlar genelde spesifik olmayan, tipolojik karşılaştırmalarla daha çok ilgilenirler. Aslında bu, onların niçin Fin metodunu kullanmaktan sakındıklarını da ortaya koymaktadır. Yine aynı nedenle, antropologlar aynı kökten gelme olgusunu araştırmaya çalıştıkları durumlarda, Fin metodunun bilgilerinden oldukça fazla yararlanabilirlerdi.

Antropologlara ve folklorculara yapılan en önemli eleştiri, karşılaştırmalı metodun daha geniş ve daha kapsamlı bir formunu kullanma konusunda eşit derecede başarısız olduklarıdır. Sonuç olarak ne antropologlar ne de folklorcular kültürün genel kurallarını ve prensiplerini keşfetme konusunda başarılı olamamışlardır. Antropologlar on dokuzuncu yüzyıldaki karşılaştırmalı metodun terk edilmesinden sonra asla düzelememişlerdir. Kültürel görelilik -her bir ayrı ve farklı kültür karşılaştırılamayan bir çekirdektir- prensibine ebedi bağlılıkları, şaşırtıcı sayıda mükemmel etnografik monografilerin kaleme alınmasına yol açmıştır, ancak bu durum karşılaştırmalı hipotez olan, test edilebilir kültürler arası çalışmanın başlangıç formülasyonuna yardım etmemiştir. Genel yasaların veya geniş ölçekli kurumsal taleplerin aranması düzinelerce etnografyanın ağırlığı ile çıkmaza girmiştir.

Bunun aksine folklorcular karşılaştırmalı metod üzerindeki takıntılı ısrar-

larından hiçbir zaman vazgeçmemişlerdir. Bilgi onu üreten ve aktaran halktan bağımsız olarak düşünölmüştür. Şekil ve aktarımın süperorganik yasaları, yaşayan insan varlığına (ya da psikolojiye) çok az ya da hiç gönderme yapmayarak gerçek kabul edilmiştir. (bkz. Olrik ve Aarne)⁶⁰ Bir masal tipinin tam bir tarihi coğrafi metot çalışmasını tamamlamak için bile lüzumundan fazla zaman ve emeğin gerekmesi, halk masalları hakkındaki genelleme olasılığına engel olmuştur. Tahmin edildiği üzere, bir tür olarak halk masalının anlamı hakkında güvenli bir şekilde spekülasyon yapmadan önce, bütün halk masallarının karşılaştırmalı çalışmalarının sonuçlarını beklememiz gerekir. Stith Thompson bununla ilgili şunları söyler: “Folklorcu masalın geçmişi ile ilgili bütün gerçekleri keşfetmek için en iyisini yapmaya çalışırken, psikolog, sosyolog ve antropologun çalışacağı kadar bir alan bırakmalıdır.”⁶¹ Yazılı kayıtlar sadece belirli bir geçmişe gittiği, sözlü masallar ise açıkça yazılı dillerden önceye rastladığı için folklorcunun belli bir halk masalı hakkındaki *bütün* gerçekleri keşfetmesi açıkçası imkânsız gözükmektedir. Bu yüzden, Thompson’un deyişiyle, psikologların, sosyologların ve antropologların halk masallarını araştırmalarını hoş karşılayacakları bir zaman hiçbir zaman olmayacaktır.

Asıl özücü gerçek, tarihi-coğrafi çalışmaların birikmiş etkisinin en az boyutta değerlendirilmiş olmasıdır. Hiç kimse, birinin “Kaarle Krohn’un, kusursuz şiirsel bir üslupla ifade edilmiş dengeli *Urform* rüyasının keşfedebileceğine” gerçekten inanmaz.⁶² Fin metodu çalışmaları, folklorik bir ürünün aynı kökten gelmiş versiyonlarının etkileyici yığınlarını bir araya getirir ve coğrafi ve kültürel sınırlar boyunca yayılım örüntülerini ayırt etmek çoğunlukla mümkündür. Fakat bu nasıl son bulacaktır? “Tarihi-coğrafi çalışmalardan çok etkili birtakım kurumsal yolların elde edildiği, çok kapsamlı olarak nitelenemeyecek sonuçlara ulaşıldığını”

hiç kimse inkâr edemez.⁶³ Antropologlara ait bütün etnografya çalışmalarının toplamı, kuramsal açıdan hiçbir şey eklediği gibi, halkbilimcilerin karşılaştırmalı çalışmalarının toplamı da kuramsal hiçbir şey eklemesiz.

Fin metodu monografilerinin büyük bir çoğunluğu, fazlasıyla büyütülmüş yayımlı çalışmalarından başka bir şey değildir. Avrupalı folklorcular arasında şu sıralar oldukça popüler olan kartografik metodun savunucuları, anketlerden elde edilen bilgileri gayretli ve özenli bir şekilde haritalar üzerindeki noktalara işaretlerler. Bu metodu görmezden geldikleri için antropologlar tam anlamıyla suçlanamaz. Bu noktada, eğer varsa antropoloji ve folklorlarda uygulanan karşılaştırmalı metodla ilgili olarak yapılacak daha ne vardır?

*Ekotip*⁶⁴ kavramının bir anahtar olduğuna inanıyorum. Folklorun bir kültürle ve kültürün içindeki bireyle olan ilişkisini incelemek için karşılaştırmalı metod gereklidir. Birbirine yakın veya tarihi açıdan birbiriyle ilişkili kültürlerdeki olguların aynı kökten gelme olasılığını araştırmadan neyin bir kültüre özgü olduğunu ya da olmadığını bilmek mümkün değildir. Bir Balinese horoz dövüşü veya Kaguru halk masalını kültürel olarak ilişkili olduğu bağlam içinde araştırmak isteyen herhangi biri, bu kültürel olguların başka bir yerdeki kökenlerini tespit etmek için bazı girişimlerde bulunmalıdır.

Antropologlar, en azından folklorun anlamını araştırmada biraz daha duyarlılık göstermelidirler! Karşılaştırma metodunu uygulayan folklorcular, folklorik bir konunun düzinelere versiyonunu dikkatli bir şekilde bir araya getirir ve sınıflandırır, fakat konunun- hem genel hem de belirli bir kültürel bağlam içindeki- anlamını araştırmada kaçınılmaz bir şekilde dururlar. Bir halk masalının veya başka bir folklor formunun karşılaştırmalı bir çalışması, yalnızca belli bir kültürel bağlamda ortak olan belli bir

versiyon demek olan belirli bir ekotipi çok iyi bir şekilde ortaya çıkarabilir. Böyle bir bilgi, folklorun yerel ideolojik veya dünya görüşü eğilimlerine uyum sağlamak için nasıl değişim gösterdiğini çalışmak için idealdir. Altıtip kavramı ekotip kavramıyla aynı şey değildir. Bir altıtip basitçe, pek çok farklı kültürde rastlanabilecek bir özellikler kümesine gönderme yapar. Bir altıtipin belirli bir kültürle karşılıklı ilişki içinde olması güç gözükmemektedir. Temelde ekotipleri karşılaştırmalı çalışmalardan izole etme fırsatı yitirilmiş veya görmezden gelinmiştir.

Karşılaştırma metodu ekotipleri teşhis etmek için kullanılmış olsaydı -ki bu deneysel ve bu yüzden de yinelenen bir süreç olacaktı- sonuçta; ekotipler, araştırılan kültürün özelliklerini açıklamak için önemli ipuçları sağlayabilirdi. Bununla sadece bölgesel ya da ulusal özelliklerin örüntülerini ayırt etmek mümkün olmayacak, aynı zamanda folklorun yerel gereksinimlere uyum sağlamak için değişmesi de daha iyi anlaşılabilirdi.

Ekotipleri konu alan bir araştırma, aynı kökten gelen ürünlerin karşılaştırıldığı Fin metoduna dayanır. Bununla birlikte folklor çalışmasının karşılaştırmalı yönlerinin, çoğunlukla adlandırıldığı gibi Fin veya karşılaştırmalı metodla sınırlanması gerekmez. Bu, karşılaştırmalı metodun sadece bir tipidir. Antropolojide karşılaştırmanın pek çok farklı olası şekli olduğu gibi - bir tek kültür özellikleri arasında, altkültürler arasında, bölgeler, uluslar ve medeniyetler arasında - folklorlarda da pek çok olası karşılaştırmalı çalışmalar vardır. Folklor alanındaki en önemli bulgulardan bazıları, Fin metoddan değil, karşılaştırmalı metodun bir şeklinden elde edilmiştir. Örneğin Frazer'in sempatik, homeopatik ve buluşucu büyü prensipleri, bir bilgi kalabalığından elde edilen bir tahmini temsil etmektedir. Aynı prensipler, görünürde oldukça farklı uygulamaların altında yatmaktadır.⁶⁶ Van Gennepp'in doğum, evlilik, cenaze ritüellerinde üç parçalı ortak

bir örüntüyü keşfetmesi, karşılaştırmalı metodun bir şekline dayanmaktadır.⁶⁷ Rus peri masalları için ortak bir şema çizmeyi amaçlayan Propp'un *Morphology*'si (Aarne-Thompson 300-749 masal tipleri) Afanasiev koleksiyonundaki art arda gelen 100 masalda yapısal unsurların karşılaştırılmasında ortaya çıkmıştır. Yapısal ve karşılaştırmalı çalışmalar aynı anda varolabilir.

Tek bir kaynak kişiden elde edilen bir metin karşılaştırmalı metodun bir şekli olarak yorumlanabilirdi. Belirli bir kültürdeki ilk bebek koşullaması ile bu kültürde bulunan folklorik yansımalar arasında olası bir ilişkiyi gerçek olarak kabul eden Freudyen model bile, tuvalet eğitimi ve folklordeki hâkim ve yenilenen temlerin ve eğilimler gibi buna benzer koşullamanın özelliklerini *kıyaslamasını* gerektirdiğinden, karşılaştırmacı bir yaklaşım içermektedir.⁶⁸

Fin metodu, henüz, aynı kökten gelen folklor örüntülerinin dağılımının tespit edilmesinde kullanılan en sade ve sofistike teknikse, bu tekniğin karşılaştırmalı metod olarak tanımlanmaması gerektiği sonucuna varabiliriz. Burada zikredilen karşılaştırmalı bir metottur veya öyle olmalıdır.⁶⁹ Bu, halkın kendine özgü özelliklerini ve eşsizliğini yalıtma konusunda endişelenen antropologa büyük yardımcı olabilecek bir karşılaştırmalı metod şeklindedir. Kültürel olarak tamamen görelî açıklamaları kolaylaştırabilen bir metottur. Son olarak, ister antropoloji isterse folklor olsun, veri toplama veya biriktirmenin ötesine geçmek için karşılaştırmalı metodun cüretkar ve yaratıcı şekilleri çok önemlidir. Alan araştırması ve Fin metodu çalışmaları kendi içlerinde son bulmamalıdır. Bunun anlamı antropoloji ve folklor gibi sosyal bilimlerin güvenilir, genel prensiplere ulaşmasını sağlayan kesin, test edilebilir varsayımlarla kurulması gerektirir.

NOTLAR

1. Lafitau'nun karşılaştırmalı araştırma değerlendirmesi için bk. Arnold van Gennep, "Contributions à l'histoire de la méthode ethnographique," *Revue de l'Histoire des Religions* 67 (1913): 320-38; ve P. Saintyves, "Les Origines de la méthode comparative et la naissance du folklore. Des superstitions aux survivances," *Revue de l'Histoire des Religions* 105 (1932): 44-70. E. B. Taylor'ın gözlemlediği gibi, Lafitau, Hindistan ve Kuzey Amerika yerlilerinde kaplumbağanın sırtında taşıdığı dünya motifinin (motif A844.1) ortaya çıkışını belki de ilk kez söyleyendir. Bkz. Edward B. Tylor, *Early History of Mankind* (Chicago: University of Chicago Press, 1964), s. 202.

Bu bildiride önerilen tezin ışığında, bu motif üzerinde yorum yapan yirminci yüzyıl antropologların söz konusu motifin Asya'daki varlığından habersiz oldukları anlaşılmalıdır. Onlar bu motifin sadece Iroquois ve Delaware arasındaki fonksiyonundan bahsederler. Bkz. William N. Fenton, "This Island, The World on Turtles Back," *Journal of American Folklore* 75 (1962): 283-300; ve Jay Miller "Why World Is on The Back of a Turtle" *Man*, N.S. 9 (1974): 306-308.

2. E. E. Evans-Pritchard, *The Comparative Method in Social Anthropology*, L. T. Hobhouse Memorial Trust Lecture No. 33 (London: The Athlone Press, 1963), s. 4.

3. a.g.e.

4. Andrew Lang, *Custom and Myth* (London: Longmans, Green ve Co., 1884), s. 11.

5. a.g.e.

6. Lang, s. 12-13.

7. Bkz. Örneğin Lucien Lévy-Bruhl, *Primitive Mentality* (Boston: Beacon Press, 1966); *The Notebooks on Primitive Mentality* (New York: Harper & Row, 1975). Kavram ile ilgili faydalı bir tartışma için Bkz. Jean Cazaneuve, *Lucien Lévy-Bruhl*, (New York: Harper & Row, 1972), s. 3-23.

8. C. G. Jung, "The Psychology of the Child Archetype," C. G. Jung ve C. Kerenyi, *Essays on a Science of Mythology* (New York: Harper & Row, 1963), s. 72.

9. Edmund Leach, "The Comparative Method in Anthropology" isimli makalesinde, masa başı teorisyenleri alan çalışması için kütüphaneden hiçbir zaman ayrılmaz kuralının bir istisnası olarak Edward Westermarck'a işaret eder. Bkz. Leach "Anthropology: Comparative Method.": David L. Sills ed., *International Encyclopedia of the Social Sciences*, Vol. 1 (New York: The Macmillan Company & The Free Press, 1968) s. 342. Bu alışılmış dışındaki erken dönem antropologu hakkında daha fazla bilgi için bkz. Ragner Numelin, *Fältforskare och kammarlarde: Drag ur socialantropologiens idéhistoria* (Stockholm: Hugo Gebers Förlag, 1947), s. 80-91, ve Timoty Stroup, *Edward Westermarck: Essays on His Life and Works, Acta Philosophica Fennica* 34 (1982).

10. "The Limitation of the Comparative Method of Anthropology," *Science* N. S. 4 (1896): 901-908, *Race, Language and Culture* (New York: Macmillan,

1940) s. 270-280'de yeniden basılmıştır. Alıntı için bkz. s. 273.

11. Boas, s. 275.

12. a.g.e., s. 280.

13. "The Growth of Indian Mythologies" *Journal of American Folklore* 9 (1896), 1-11; *Race, Language and Culture*, s. 425-36'de yeniden basılmıştır, Alıntı için bkz. s. 427. Söz konusu yöntem, glotokronoloji veya lexicostatistic'e dayalı temel bir varsayım ile dikkat çekici bir biçimde benzeşmektedir ki, bu şekilde linguistik paralellikler, insanlar arasındaki ilişkinin derecesini göstermektedir. bkz. Sarah C. Gudschinsky, "The ABC's of Lexicostatistics (Glottochronology)", Dell Hymes, ed, *Language in Culture and Society* (New York; Harper and Row, 1964), s. 612-623.

14. Tsimshian Mythology, Amerikan Etnoloji Enstitüsünün 31. Yıllık Raporu (Washington: Government Printing Office, 1916), s.565-881.

15. Kwakiutl Culture as Reflected in Mythology, *Memoirs of the American Folklore Society* 28 (New York: G.E. Stechert, 1935), s. 171-190.

16. Fred Eggan "Social Anthropology and the Method of Controlled Comparison", *American Anthropologist* 56 (1954): 747.

17. Evans-Pritchard, op. cit. s. 20-22.

18. Melville J. Herskovits "On Some Modes of Ethnographic Comparison" *Bijdragen Tot de Taal- en Volkenkunde* 112 (1956);141.

19. I. Schapera, "Some Comments on Comparative Method in Social Anthropology", *American Anthropologist* 55 (1953), 353. Karşılaştırmalı çalışmalar açısından birim tanımındaki eleştirel yapı ile ilgili tipik tartışmalar için bkz. Terrence A. Tatje "Problems of Concept Definition for Comparative Studies", Raul Naroll ve Roland Cohen, vd., *A Handbook of Method in Cultural Anthropology* (New York: Columbia University Press, 1970) s. 689-96 veya bölüme bağlı "units of comparison" Gopala Sarana, *The Methodology of Anthropological Comparisons: An Analysis of Comparative Methods in Social and Cultural Anthropology*. Viking Fund Publications in Anthropology No:53 (Tucson: University of Arizona Press. 1975), s. 18-33. Ayrıca bk. Rolf Wirsing, "Probleme des interkulturellen Vergleichs in der Ethnologie," *Sociologus* 25 (1975); 97-126.

20. Leach, op. cit. s. 341.

21. Herskovits, op.cit. s. 135.

22. *Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland* 18 (1889): 245-272.

23. E. A. Hammel, "The Comparative Method in Anthropological Perspective", *Comparative Studies in Society and History* 22 (1980);146.

24. Galton'un yorumu için bk: "Discussion" *Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland* 18 (1889): 270.

25. Raoul Naroll "Galton's Problem": Naroll ve Cohen, *A Handbook of Method*, s. 974.

26. Galton'un sözlerinden esinlenen tartışmaların bir örneği için bk. Raoul Naroll "Some Thoughts Comparative Method in Cultural Anthropology"; Hubert M. Blalock, Jr. ve Ann B. Blalock

, vd., *Methodology in Social Research* (New York: McGraw- Hill, 1968), s. 258-262 ; Naroll, "Galton's Problem: The Logic of Cross-Cultural-Analysis," *Social Research* 32(1966): 428-51; E. Rosenthal, "Galton's Problem Revisited", *Cornell Journal of Social Relations* 7 (1972):17-27; ve Thomas Schweizer, *Methodenprobleme des interkulturellen Vergleichs*, *Kölner Ethnologische Mitteilungen* 6 (Köln: Böhlau Verlag, 1978), s. 132-54

27. Sadece birkaç profesyonel antropolog, insan ilişkilerini çalışma alanı olarak kapsamlı biçimde kullanmıştır. Bu tipte çalışmaların en etkili ve başarılılarından biri John N. M. Whiting ve Irving L. Child'in "Child Training ve Personality (New Haven: Yale University Press, 1953)'dir.

28. Evans-Pritchard, op. cit., s. 23 Antropolojideki karşılaştırma metodun savunucuları ile muhalifleri arasındaki kesin ayrım için bk. Andre J. F. Köbben, "Comparativists and Non-Comparativists in Anthropology": Naroll ve Cohen'de, *A Handbook of Method*, s. 581-596.

29. Bu görüş ile ilgili bk. Erwin H. Ackerknecht "On the Comparative Method in Anthropology: Robert F. Spencer, vd. Method and Perspective in Anthropology: Papers in Honor of Wilson D. Wallis (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1954), s 117-125. 1950'lerde karşılaştırma metodun yeniden incelemek amacıyla çeşitli gayretlerin bir örneği için bk. A.R. Radcliffe-Brown, "The Comparative Method in Social Anthropology" *Journal of the Royal Anthropological Institute* 81 (1951): 15-22; I. Schapera, "Some Comments on Comparative Method in Social Anthropology" *American Anthropologist* 55 (1953): 353-362, ve Milton B. Singer'in "Summary of Comments and Discussion", *American Anthropologist* 55 (1953): 362-366; Fred Eggan, "Social Anthropology and the Method of Controlled Comparison", *American Anthropologist* 56(1954): 743-63; Oscar Lewis, "Comparisons in Cultural Anthropology", William L. Thomas Jr.,vd, *Yearbook of Anthropology* (1955) :259-292; ve Melville J. Herskovits, "On Some Modes of Ethnographic Comparison" *Bijdragen Tot de Taal-Land-en Volkenkunde*112(1956): 129-148. Ayrıca Deneysel Antropoloji başlığı altında "Comparative Method" ile ilgili kapsamlı bir tartışma konusunda bk. S. F. Nadel, *The Foundations of Social Anthropology* (London:Cohen & West, 1951), s. 222-255.

30. Bu makale ilk kez Deadalus'un 1972 kış sayısında ortaya çıkmıştır. Bk. Clifford Geertz, "Deep Play; Notes on the Balinese Cockfight" *Deadalus: Journal of the American Academy of Arts and Sciences* 101 (Winter, 1972): 1-37. Geertz bir dipnota, çok geniş olmasa da, İngiliz horoz dövüşlerine ve bu kavramla ilgili birkaç kitaba gönderme yapmaktadır. Birkaç bilim adamının konuyla ilgili girişi ile ilgili bk. Gerald E. Parsons, "Cockfighting: A Potential Field of Research" *New York Folklore Quarterly* 25(1969): 265-88. Geertz'in makalesinden beri Birleşik Devletlerde yayınlanan bir dizi çalışma ile ilgili olarak bk. Steven Del Sesto, "Roles, Rules and Organization: A Descriptive Account of Cockfighting in Rural Louisiana", *Southern Folklore Quarterly*

39(1975): 1-14. Meksika'daki bilgiler için bk. Maria Justina Sarabia Viejo, *El juego de gallos en Nueva España* (Sevilla: Escuela de Estudios Hispano- Americanos de Sevilla, 1972)

31. T. O. Beidelman, "Hyena and Rabbit: A Kaguru Representation of Matrilineal Relations", *Africa* 33(1961): 61-74.

32. Further Adventures of Hyena and Rabbit: The Folktale as a Sociological Model", *Africa* 33(1963):54, n.2

33. Geneviève Calame-Griaule ve Pierre-François Lacroix, Beidelman tarafından çalışılan Jean Poirillon ve Pierre Maranda'nın *Echanges et Communications*, II (The Hague: Mouton, 1970) s. 1356-1380) adlı kitabındaki "La 'Mère Vendue': Essai d'analyse d'un theme de conte Africain" başlıklı makalesinde yer alan aynı masal incelemişlerdir. Masalın on farklı metninden bahsettikleri halde, *Motif-Index'e* veya burada listelenmemiş versiyonlara herhangi bir gönderme yapmamışlardır. Antropologların büyük bir çoğunluğu için, *Motif-Index* ya da masal tipi indeksi hiçbir zaman derlenmemiş gibidir.

34. Karşılaştırmalı metot üzerine yazmış olanların çoğu, metodu borçlu olduğu Franz Bopp (1781-1867) gibi karşılaştırmalı gramer öncülerini tanımaktadır. Örneğin, bkz. Raffaele Pettazzoni, "Il metodo comparativo," *Numen* 6 (1959): 2. Hint-Avrupa öncesinin yeniden inşasında kullanılan tekniklerin, on dokuzuncu yüzyıl karşılaştırmalı folklorcular için önemli bir örnek olmasına hiçbir neden yoktur. Bkz. A. Meillet, *La Methode comparative en linguistique historique* (Oslo: H. Aschehoug & Co., 1925). İlk bölümünde (s. 1-11) karşılaştırmalı metodun bir tanımının yapıldığı bu çalışmanın Oslo'daki Sammenlignende Kulturforsung Enstitüsü'nün himayesinde yayımlanması geçici bir ilgiden daha fazlasıdır. Aynı enstitü, sonraki yıl, Kaarle Krohn'un, folklorlarda karşılaştırmalı metot üzerine yazdığı bir kitabını yayımlamıştır. Linguistik metodoloji içeren diğer bir çalışma için bkz. Paul Thieme, "The Comparative Method for Reconstruction in Linguistics," Hymes, ed., *Language in Culture and Society*, s. 585-598.

35. Bu iddialı yorum ile ilgili hararetili tartışmalar için bkz. Wilson D. Wallis, "Diffusion as a Criterion of Age" *American Anthropologist* 27 (1925): 91-99; Herbert Jennings Rose, *Concerning Parallels*, The Frazer Lecture 1934 (Oxford: Clarendon Press, 1934), s. 15; Margaret T. Hodgen, "Geographical Diffusion as a Criterion of Age," *American Anthropologist* 44 (1942): 345-68; Wilson D. Wallis, "Inference of Relative Age of Culture Traits from Magnitude of Distribution" *Southwestern Journal of Anthropology* 1 (1945): 142-159; ve "Age and Area Theory," Åke Hulkrantz, *General Ethnological Concepts*, (Copenhagen: Resonkilde ve Bagger, 1960), s. 24-25 giriş bölümü.

36. Kaarle Krohn, "La méthode de M. Jules Krohn," *Congrès international des traditions populaires*. Premiere Session. (Paris: Société d'éditions scientifiques, 1891), s. 64-68.

37. Jouko Hautala, "Kaarle Krohn as a Folklorist", *Studia Fennica* 11 (1964): 3-72, Alıntı için bkz. s. 10.

38. Krohn, "Über die finnische folkloristische Methode", *Finnischugrische Forschungen* 10 (1910): 33-43.

39. Oslo: Instituttet for Sammenlignende Kulturforskning, 1926. Bu çalışma *Folklore Methodology* olarak İngilizce'ye çevrilmiştir. (Austin: Texas Üniversitesi baskısı, 1971). Metodun sonraki tanımları için bkz. Walter Anderson, "Geographische-historische Methode," Lutz Mackensen, ed. *Handwörterbuch des deutschen Märchens*, S. 2 (Berlin ve Leipzig: Walter de Gruyter, 1934-1940), s. 508-522. Bertalan Korompay, *Zur finnischen Methode: Gedanken eines Zeitgenossen* (Helsinki, 1978); ve Christine Goldberg, "The Historic-Geographic Method: Past and Future," *Journal of Folklore Research* 21 (1984): 1-18.

40. Lauri Honko, "Methods in Folk-Narrative Research: Their Status and Future," *Ethnologia Europaea* 11 (1979-1980): 6-27.

41. Honko. op. cit., s. 7 Vurgu eklenmiştir.

42. Ackerknecht, op. cit. s. 119. Helge Gerndt tarafından yapılan değerli bir araştırma için bkz. "Die Anwendung der vergleichenden Methode in der Europäischen Ethnologie," *Ethnologia Europaea* 10 (1977-1978): 2-32 (Cuvier ile ilişkili gönderme s. 5 de yer almaktadır.)

43. Archer Taylor, "Precursors of the Finnish Method of Folk-Lore Study," *Modern Philology* 25 (1928): 481-491.

44. Aynı eser, s. 489.

45. C. W. von Sydow, "Geography and Folk-Tale Oicotypes" *Selected Papers on Folklore* (Copenhagen: Rosenkilde ve Bagger, 1948), s.45-46.

46. Aynı eser, s. 59. Fin Metodu ile ilgili von Sydow tarafından yapılan eleştirilerin daha fazlası için bkz. "Finsk metod och modern sagoforskning" *Rig* 26 (1943): 1-23. Fin metoduna yönelik Rus eleştirilerinin kullanışlı bir özeti için bkz. Heda Jason, "The Russian Criticism of the 'Finnish School'" in *Folktale Scholarship*, *Norveg* 14 (1970): 285-294.

47. Thompson'un çalışması için bkz. "The Star Husband Tale," *Studia Septentrionalia* 4 (1953): 93-163. Yeniden basım Alan Dundes, ed., *The Study of Folklore* (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1965). s. 414-74. Daha önceki tezler için bkz. Edith Gore Campbell, "The Star Husband Tale: A Comparative Study by the Historic-Geographic Method," (Yayımlanmamış İngilizce bir yüksek lisans tezi, Indiana Üniversitesi, 1931, s. 131) Bir dipnotta, Thompson bu tezin "araştırmasına hizmet eden bir başlangıç noktası" olduğunu söylemektedir.

48. Elva Young van Winkle, "The Eye-Juggler: A Tale Type Study" (Indiana Üniversitesi yayımlanmamış master tezi, 1959, s. 156.)

49. Thompson, s. 419, n. 3.

50. Gladys A. Reichard, "Literary Types and Dissemination of Myths," *Journal of American Folklore* 34 (1921): 281.

51. Aynı Eser. s. 283-284.

52. Stith Thompson, "Folklorist's Progress," (yayımlanmamış otobiyografi, 1956) s. 81.

53. Bkz. T. F. Crane, "Review of FF Communications, Nos. 1-21," *Romanic Review* 7 (1916): 110-125. Profesör Crane'nin uluslararası folklor çalışmalarına olan dikkate değer aşinalığına ve bu konu üzerindeki olağanüstü bilgeliğine, Amerikan folklorcularının yaptığı hiçbir çalışmada gerektiği gibi değinilmedi.

54. Örnek için bkz. J. A. Ford, "On the Concept of Types: The Type Concept Revisited," *American Anthropologist* 56 (1954): 45-57. (Bu eser, Julian H. Steward'ın "Types of Types" isimli bir tartışmasını içermektedir. s. 54-57)

55. Hans Honti, "Märchenmorphologie und Märchentypologie," *Folk Liv* 3 (1939): 307-18. Masal tipi ile ilişkili diğer görüşler için bkz. Heda Jason "Structural Analysis and the Concept of the 'Tale-Type,'" *Arv*, 28 (1972): 36-54 ve Robert A. Georges, "The Universality of the Tale-Type as Concept and Construct," *Western Folklore* 42 (1983): 21-28. Bkz. Dan Ben-Amos, "The Concept of Motif in Folklore" Venetia J. Newall, ed., *Folklore Studies in the Twentieth Century* (Woodbridge, Suffolk: Brewer, 1980) s. 17-36; ve Joseph Courtés "Motif et type dans la tradition folklorique: Problèmes de typologie," *Littérature* 45 (Şubat, 1982): 114-27.

56. Krohn, *Folklore Methodology*, s. 126.

57. Jason, "Structural Analysis" s. 53.

58. Krohn, *Folklore Methodology*, s. 136.

59. a.g.e. s. 139.

60. Folklorcular üzerindeki süperorganik etkinin klasik örnekleri bkz. Axel Olrik, "Epic Laws of Folk Narrative": Dundes, *The Study of Folklore*, s. 129-141 veya Antti Aarne, *Leitfaden der vergleichenden Märchenforschung*, FFC 13 (Hamina, 1913). Aarne bu çalışmasında sözlü aktarımın bir sonucu olarak ortaya çıkan değişiklikleri kodlamaya çalışmıştır.

61. Stith Thompson, *The Folktale* (New York: Dryden Press, 1951) s. 448.

62. Lauri Honko, "Methods in Folk-Narrative Research", *Ethnologia Europaea* 11 (1979-1980): 8, Honko, Krohn'un Urform rüyasının "bütün folklor araştırmalarının uzun zaman önce terk etmiş olduğu en akla yatkın hedef" olduğundan söz etmektedir.

63. Christine Goldberg, bu ifadeleri tarihî- coğrafi metodun sonuçları ile ilişkili olarak kaleme aldığı inceleme yazısında belirtmiştir. Söz konusu ifade, Fin metodunun başarılarına yöneltilen Rus eleştirilerinin kısa özetinde Jason'un koyduğu son noktayı temsil etmektedir. Goldberg, bu ifadenin doğru olmadığını iddia etse de elinde bunu kanıtlayabilecek delil bulunmamaktadır. Bkz. Goldberg, "The Historic-Geographic Method" s. 8-12 ve Jason "Structural Analysis" s. 291.

64. Von Sydow tarafından ortaya atılan oicotype(ekotip) kavramı için bkz. Van Sydow, "Geography and Folk-Tale Oicotypes": *Selected Papers on Folklore* s. 44-59. Söz konusu kavram ile ilgili diğer tartışmalar konusunda bkz. Laurits Bødker, *Folk Literature (Germanic)* (Copenhagen: Rosen-

kilde ve Bagger, 1965), s. 220; Lauri Honko, "The Formation of Ecotypes" Nikolai Burlakoff ve Carl Lindahl, ed. *Folklore on Two Continents: Essays in Honor of Linda Dégh*, (Bloomington: Trickster Press, 1980), s. 280-85; veya Honko'ya ait daha erken tarihli bir tartışma: "Traditional Barriers and Adaptation of Tradition," *Ethnologia Scandinavica: A Journal for Nordic Ethnology* (1973): 30-49. Ayrıca bkz. Linda-May Ballard, "The Formulation of the Oicotype: A Case Study," *Fabula* 24 (1983): 233-45; ve Timothy Cochrane, "The Concept of Ecotypes in American Folklore", *Journal of Folklore Research* 24 (1987): 33-55.

65. Oskar Lewis, "Comparisons in Cultural Anthropology", s. 260. Bu noktada, sosyolojide karşılaştırmalı metodu konu alan oldukça büyük bir literatürün varlığından bahsedilmesi gerekir. Örnek için bkz. Edward A. Suchman, "The Comparative Method in Social Research" *Rural Sociology* 29 (1964): 123-137; Neil J. Smelser, *Comparative Methods in the Social Sciences* (Englewood Cliffs, N. J.: Prentice-Hall, 1976); ve Charles C. Ragin, "Comparative Sociology and the Comparative Method", *International Journal of Comparative Sociology* 22 (1981): 102-120. Ayrıca bk. Gideon Sjöberg, "The Comparative Method in the Social Sciences," *Philosophy of Science* 22 (1955): 106-117.

66. Frazer'in sempatik büyü prensipleri ile ilişkili olarak bkz. Onun "The Roots of Magic", *The New Golden Bough*, ed. Theodor H. Gaster (New York: Mentor, 1964) adlı makalesine bakınız. s. 35-70.

67. Genep'in ritlerle ilgili(ayrılık ritleri, başlangıç ritleri ve topluluk ritleri) muhteşem analizi için bkz. *The Rites of Passage* (Chicago: Chicago Üniversitesi Basımı, 1960). Nicole Belmont, *Arnold van Gennep: The Creator of French Ethnography* isimli eserinde van Gennep' in güçsüz ve zayıf bir teorisyen olduğunda ısrar ettiğinden onunla aynı fikirde değilim. Van Gennep kadar "teori"ye katkısı olan kaç tane halkbilimci veya antropolog bulunmaktadır?

68. Folkloristik analizlerde kullanılan karşılaştırmalı metodun bu formu ile ilişkili bir örnek için bkz. Alan Dundes, *Life Is Like a Chicken Coop Ladder: A Portrait of German Culture Through Folklore* (New York: Columbia Üniversitesi Basımı, 1984).

69. Halkbiliminde karşılaştırmalı metodun doğasının tartışılmaya devam edilmesini gözlemek cesaret vericidir. Bu hususta kaleme alınan makalelerden bir kaç: Helge Gerndt, "Vergleichende Volkskunde. Zur Bedeutung des Vergleichs in der volkskundlichen Methodik," *Zeitschrift für Volkskunde* 68 (1972) 179-95; Karel Horálek, "O teoretické základy folklórní komparatistiky" [Halkbilimsel karşılaştırmalı çalışmaların kurumsal temeli]. *Česky Lid* 64 (1977): 205-211; Oldrich Sirovatka, "Otázky a úkoly srovnávací folkloristiky" [Karşılaştırmalı halkbiliminin soruları ve görevleri], *Slovenský Národopis* 25 (1977): 392-405 ve Robert A. Georges, "The Folklorist as Comparatist," *Western Folklore* 45 (1986): 1-20. Georges profesyonel folklorcular arasında karşılaştırmalı metodun hâlâ dikkate değer bir ilgi gördüğüne işaret etmektedir.